

Anna Wangenheim
Inatsisartunut ilaasortaq, Demokraatit

§ 37 naapertorlugu apeqqutip 053/2021-p akineqarnera

Asasara Anna Wangenheim

Inatsisartut suleriaasianni § 37, imm. 1 naapertorlugu Naalakkersuisunut apeqquteqarputit. Apeqqutinut ataani issuarneqartunut akineqartunullu Naalakkersuisut qujapput.

23-05-2021
Sulliap nr 2021 - 10217
All. nr. 16759785

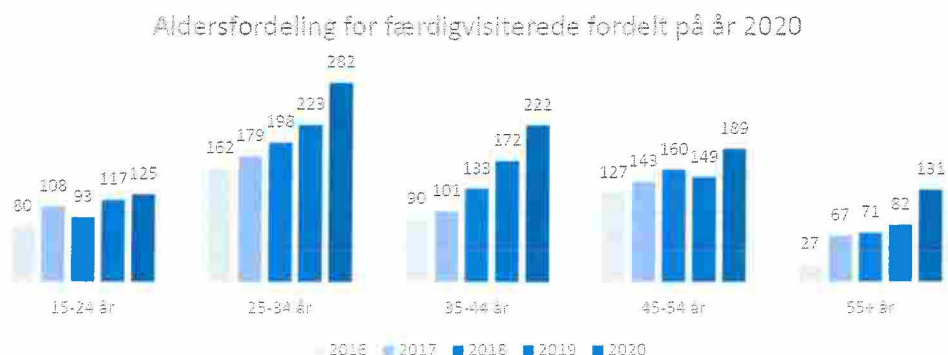
Postboks 1160
Oqarasuaat: 34 50 00
Fax: 34 55 05
3900 Nuuk
E-mail : pn@nanooq.gl
www.naalakkersuisut.gl

1. Allorfiup 2016-imi pilersinneqarneraniit pinngitsuuisinnaajunnaarsimasut katsorsartinnermini naammassinnissimasut qassiuppat?

Akissut:

Allorfiup 2020-mut ukiumoortumik nalunaarusiaani takuneqarsinnaavoq innuttaasut katsorsartinnissamat innersuunneqartut katsorsartinneqartullu amerliartuinnavittut. Takussutissiani 1 aamma 2-mi kisitsinngorlugit takuneqarsinnapput.

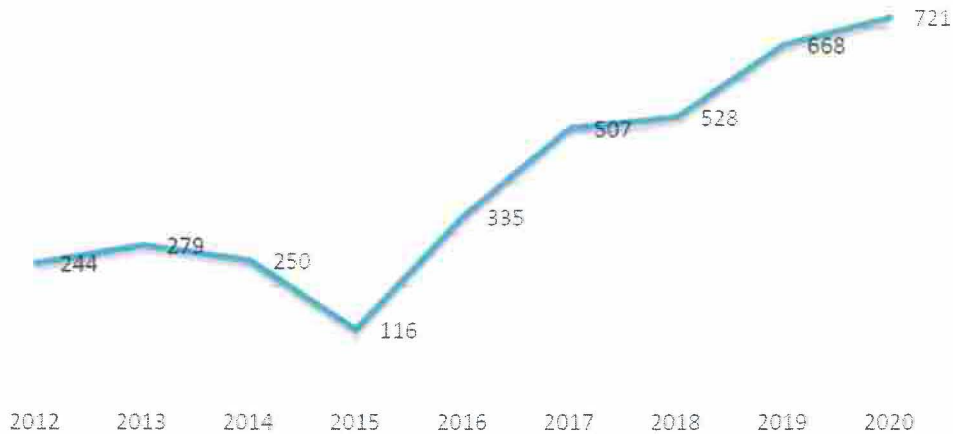
2021-mi illoqarfinni tamani, Qaanaaq Ittoqqoortoormiillu kisiisa pinnagit, najukkani katsorsaasamerit amerlanerit piviusunngortinnerisigut naatsorsuutaavoq suli amerlanerusut katsorsarneqartalerumaartut. Ulloq 25. maaji aallarnerfigalugu innuttaasut 495-it katsorsartinnissamat innersuunneqarsimapput.

Takussutissiaq 1 - Allorfiup 2020-mut ukiumoortumik nalunaarusiaanit ikkussat - Takussutissiaq 3.1.

Innersuunneqarsimallutik naammassit amerlassusaat ukiunut 2016 (N = 486), 2017 (N = 598), 2018 (N = 655), 2019 (N = 743) aamma 2020 (N = 949) agguataaqqapput.

Antal behandlede

Takussutissiaq 2 - Allorfiup 2020-mut ukiumoortumik nalunaarusiaanit ikkussat - Figur 4.2 Ukiuni 2012-2020-mut katsorsartittut amerlassusaat (N = 3.648).

- a. **Taakkunanga qassit uteqqiattuuppat? Uani apeqqutigaara, qassit siullermik naammassisumik katsorsartereerneramik kingorna nutaamik imaluunniit assingusumik katsorsartissimanersut.**

Akissut:

Inuit katsorsartissimasut amerlasuut katsorsartinnermi angusatik ulluinnarni attassinnaassagunikkit, taava katsorsartinnissanik amerlanernik pisariaqartitsisinnaapput. Paasissutissat Allorfiup ukiumoortumik nalunaarusiaaneersut aqqutigalugit Takussutissiaq 1-imi soorlu takuneqarsinnaasoq ukiut ingerlaneranni katsorsarteqqittartut amerlassusaat 2016/2017-imi 41 %-iniit 2020-mi 53 %-inut amerleriarsimasut. Najukkani katsorsartinnissamut periarfissat amerlanerit aqqutigalugit kiisalunammineerluni Allorfiit katsorsaasarfiisa ilaannut takkussinnaaneq periarfissaatillugu katsorsartinnissamut periarfissat pioreersut amerlanerit pissutigalugit amerleriartoqarnissaa ilimagineqareersimavoq.

Katsorsarteqqittartut amerlassusaat suli amerlanerit katsorsartinnerminnik iluatsitsisimanngitsut katsorsarteqqittariaqarnerannik oqariutuutaavoq. Inuit taakku katsorsaavimmiitissallugit suli pitsaaneruvoq katsorsartinnissamut periarfissaqarnatik uninngaannarneranninngaanniit.

Takussutissiaq 1 - Siusinnerusukkut katsorsartinneqartut amerlassusaat.

	2016/2017	2018	2019	2020
Siusinnerusukkut katsorsartinneqartut amerlassusaat	41 %	46 %	50 %	53 %

2. Atornerluinermut katsorsartinnissamut Naalackersuisut aningaasanik amerlanerusunik akuersissuteqarnissartik naatsorsuutigaat?

Akissutit:

Naalackersuisut katsorsartittarnernut aningaasaliissutit allanngortinniarnagit massakkut aalajangiusimavaat.

a. Allorfiup kisimi atornerqarnera Naalackersuisut pitsaaqutinut isigaat?

Akissut:

Allorfik innuttaasunut tamanut katsorsartinnissamut neqeroornissamik qulakkeerinnittussaavoq, nunalu tamakkerlugu neqeroorummik aningaasalersorneqartumik qulakkeerinnittussaalluni. Tamatuma saniatigut katsorsaariaatsit ilaasa tamanut iluaqutaaneq ajornerat pissutaallutik Allorfik katsorsartinnissamut periarfissanik amerlanernik qulakkeerinnittussaavoq. Oqaluttuarisaanermi 1995-imiit Allorfinni katsorsaasarfiit aallartinnissaat tikillugu periuseq ataasiinnaq atornerqarsimavoq: Minnesotametoden.

Katsorsaariaatsit katsorsartinnissamullu periarfissat amerlanerit katsorsartittussat amerleriarnernannik kinguneqassasut Naalackersuisut isumaqarput. Ullutsinnut sanilliullugu siunissami katsorsaariaatsit katsorsartinnissamullu periarfissat suli amerlanerunissaat Naalackersuisut kissaatigaat. Tamakku inunnut ataasiakkaanut qanorluunniit ukiulinnut, aappariinnut ilaqutariinnullu kiisalu innuttaasunut innarluutilinnut marloriaammillu nappaammik suussuserfigineqartunut, soorlu tarnikkut napparsimasunut aanngajaarniutinillu ajornartorsiutilinnut, immikkut kissaataapput.

Apeqqut 2b-mut akissutigineqartut aamma takukkit.

b. Allorfiup saniatigut sullissisunik allanik atuisinnaaneq iluaqutissaqartut Naalackersuisut isigisinaanerpaat?

Akissut:

Allorfik nammineeerluni imaluunniit katsorsaasut allat aqqutigalugit nunarsuaq tamakkerlugu periutsit atornerqarnerpaat marluk aqqutigalugit (Minnesota aamma MI/ilisarsiniarnikkut pissusilersuutsikkut katsorsaaneq/Kognitiv adfærdsterapi) neqerooruteqareerpoq. Allorfiup katsorsaasut allat suleqatigisai (Katsorsaavik Nuuk) periuseq Minnesota/ CENAPS atugaraat, Allorfinnilu katsorsaasarfinni oqaloqatigiinneq piumassuseqalersitsisussaq aamma eqqarsartaatsikkut pissusilersornermik allanngortitsiniarneq kiisalu timikkut peqqissaanermut periutsit atornerqartarput.

Allorfik aamma periutsit ilisimatusarnikkuttunngaveqartunik allanik atuilersinnaavoq, tamanna pisariaqartut isumaqarfigineqarpat. Aanngajaarniutinik katsorsaasarnissap siusinnerusukkat neqeroorutaaneranut atatillugu periutsit allat aamma piumaneqarsimapput, soorlu kingunerlutsitsisunut katsorsaasarnermi aamma aappariinnut ilaqutariinnullu katsorsaasarnermi ilisimasat amerlanerit qulakkeerinniffiginarlugit, nioqquteqartulli arlaannaalluunniit tassunga neqerooruteqarsimangillat. Neqeroorutit avataaneersut ikittuinnaat tiguneqarsimapput, tamarmillu nioqquteqartunit periutsinik Minnesota-mik imaluunniit Minnesota/Cenaps-imik atuisuniit takkuttuusimapput.

Taamaattumik katsorsaasartut allat periutsit tungaasigut neqeroorsinnaanerunissaat massakkut naatsorsuutigineqarsinnaanngilaq, kisiannili suliassaqarfiup namminersortunngorsarnissaanut kissaateqarneq tunngavigalugu aatsaat pisinnaassalluni.

c. Pisortanut aningaasatigut allaffissornikkullu suut kingunerisinnaavai, Allorfiup ukiumut 5 millioner koruunit aningaasaliissutigisartagai appartikkiartuaaraluaaraanni taakkulu aningaasat katsorsaariaatsinut allanut nuullugit?

Akissut:

Apeqqut 4-mut akissutigineqartoq takoqquneqarpoq.

3. Allorfiup 2019-imi ukiumoortumik nalunaarusiaata oqaluttuaraa 2020-mut suliniutissatut pilersaarutit. Tassani ilaatigut erserpoq, illoqarfinni tamani piffikkaartumik katsorsaansissamut neqeroorutit annertusineqarusuttut. Suliniut taanna sumut killippa?

Akissut:

Illoqarfinni tamani najukkani katsorsaasarneq nutaajungilaq. Ukiuni kingulliunerusuni illoqarfinni tamani innuttaasut 22-t angullugit najukkani ukiumoortumik katsorsaasarnissaq pillugu kommuninut neqeroortoqartarsimavoq. Najukkani katsorsaasarneq Katsorsaavik Nuuk-mit isumagineqarpoq. Illoqarfiit amerlasuut innuttaasunut 22-nut katsorsartinnissamik kissaateqartunut inissat atorsinnaasimanngilaat. Neqeroortarneq tamakkiisungortinniarlugu massakkut illoqarfinni tamani peqataasunut 11-nut ukiumoortumik najukkani marloriarluni neqeroortoqartalerpoq. Najukkanilu pisariaqartitsisoqarsimappat amerlanernut neqeroortoqarsinnaassaaq. Qaanaaq Ittoqqortoormiullu ukiumoortumik najukkani katsorsaasoqarnissaanut neqeroorfigineqartartut pineqanngillat. Peqataasussatut nalunaartut ikippallaarsimappata Nuummi katsorsartinnissaq neqeroorutigineqartussaavoq kinguartinneqarsinnaalluniluunniit.

Tasiilaq innuttaasut 22-t angullugit najukkani katsorsartittoqarnissaanik ukiumut marlunnik qangatut neqeroorfigineqartarpoq, massakkulli 2021-imi sapaatip akunnerani 23-mi Tasiilami aallartinneqartussamik immikkut katsorsartinnissaq pillugu isumaqatigiissusiortoqarsimavoq. Tamanna inissat tamakkiisumik atorsinnaanissaat anguniarlugu piviusunngorpoq, tassami illoqarfik alla najukkani katsorsaasoqarnissaanik kissaateqarsimanngimmat.

a. Taamatuttaaq takuneqarsinnaavoq, meeqqat atuarfianni klassini annerni aammalu ilinniarfeqarfiusuni allani pinaveersaartitsinernik neqerooruteqarniartoq. Atuarfiit ilinniarfeqarfiillu suut pilersaarummut ilanngunneqarsimappat?

Akissut:

Kommunini tamani meeqqat atuarfiini tamani klassini anginerni pinaveersaartitsinissaq pillugu neqeroortoqarsimavoq - tamannali aamma assersuutigalugu illoqarfinni ataasiakkaani Majoriamut neqeroorutigineqarsimavoq. Illoqarfinni Allorfik aqqutigalugu katsorsaasarfilinni qaammammi ataatsimi sapaatip akunneranut nalunaaquttap akunnerini sisamani neqeroortoqartarpoq, illoqarfinnilu allani ulluni tallimani ullormut neqeroortoqartarluni. Meeqqat atuarfiini tamani neqeroorneq ingerlanneqarsinnaasimanngilaq, neqeroornerli periarfissaasimavoq.

Kommuneqarfik Sermersuumi pinaveersaartitsinermut immikkoortortaqarfik Allorfiup atortuunik atuerusussimavoq, atuartitsinermillu nammineerluni ingerlatsinnaanissaminut akuerineqarsimalluni, tassami tassani sulisoq Allorfimmi sulinermini atortunik siusinnerusukkat atuisarsimammat.

Kommuninut allanut tunngatillugu illoqarfinni amerlanerni Allorfiup inissisimaffigisaani atuarfiillu ilaanni, Qaqortumi højskolimi, Qaqortumi klubimi Aasiannilu Majoriami atortut tamaasa ilaannaaluunniit atorlugit atuartitsinernik ingerlatsisoqartarsimavoq.

b. Qanoq sivilutigisumik ingerlanneqarniarpa?

Akissut:

Suliniutit 2021-mi, pisariaqartitsisoqartillugulu neqeroorutaassapput.

c. Taamatutaaq takuneqarsinnaavoq, ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni immikkut ittumik ilinniartitsinissamik neqerooruteqartoqarniarpaq meeqqat inuusuttullu aanngajaarniutinik ajornartorsiuteqartut katsorsarnissaat qulakkeerniarlugu. Meeqqat inuusuttullu qassit, aanngajaarniutinik ajornartorsiornermikkut katsorsartinnissaminnik pisariaqartitsisut ilimagineqarpat?

Akissut:

Meeqqat inuusuttullu qasserpiaat nunatsinni ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittut katsorsartinnissamik pisariaqartitsineranni apeqqutaassaaq ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni ataasiakkaani pineqartut qanoq ukioqarnersut kikkullu sullitassaassanersut. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni inuusuttut akornanni aanngajaarniutinik ajornartorsiuteqarneq pillugu inunnik isumaginnittoqarfanniit paasissutissanik takkuttoqartuaannalermat suliniutigineqartoq aallartinneqarsimavoq. Inuusuttut taakku katsorsartinnissamik neqeroorfigineqarnissaannik Allorfik kissaateqarpoq.

Isumaginninnermut Aqutsisoqarfiup Allorfik suleqatigalugu pikkorissartitsinerit assigiinngitsut marluk neqeroorutiginiarlugit aalajangersimavoq, pikkorissartitsinerillu aappaat sulisunut ilinniarsimangitsunut sammitinneqarpoq, pikkorissartitsinerullu aappaa ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni sulisunut ilinniarsimasunut/perorsaasutut sulisunut sammitinneqarluni.

Pikkorissartitsinissaq ilinniarsimangitsunut sammititaq katsorsaariaatsimut imminermut ilisimasaqarnerulernissamat qulakkeerinnissaaq. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit tamakkerlutik illoqarfanni Allorfik aqutigalugu sullissivitalinni inissimapput. Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni sulisunut ilinniarsimangitsunut pikkorissartitsinissamik modulikkaartumik pilersaarusiortuni maanna aallartissimavoq, tassanilu meeqqani inuusuttunilu aanngajaarniutinik ajornartorsiuteqarnermi perorsaaniikkut suliniutissat pillugit ilinniarnissamat modulimik atuinnissaq eqqarsaataavoq.

Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik aanngajaarniutinut aanngajaarniutillu pillugit oqaloqateqartarnernut sulisunut ilinniarsimasunut ulluni pingasuni pikkorissartitsisoqarnissaanut suli suliaqarpoq, aanngajaarniutillu ilaqutariinnut meeqqanullu sunniuteqartarnerat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni sulisunut nalinginnaasumik pikkorissartitsinissanut/ilinniarnissanut pilersaarummut ilaasussaassaaq. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni sulisunut ilinniarsimasunut/perorsaaniikkut ilinniarsimasunut pikkorissartitsinerit/ilinniarnernut tunngatillugu tamanna inuusuttunik oqaloqateqarnikkut ajornartorsiutit aanngajaarniutinut tunngassuteqartut sumiissusersisarnissaannut pinaveersaartitsiffiunissaannullu piginnaasaqartitsilersuussaaq, aanngajaarniutinullu katsorsaaniermi meeqqanut inuusuttunullu perorsaaniikkut tapersersuinissamat tunniussaqaassalluni.

4. Allaffissornikkut aningaasatigullu qanoq kinguneqassava, Allorfik namminersortunngussagaluarpat?

Akissut:

Suliffeqarfinnut namminersortunut piumasaqarsinnaanermiit pisortat ingerlatseqatigiiffiutaannut allanik piumasaqaateqartoqarsinnaavoq, tassami ingerlatseqatigiiffiup namminersortup nammineerluni iluanaaruteqarnissani pingaartinnerussammagu.

Allorfiup namminersortunngorsinnaanerani allaffissornikkut aarlerinartutut ilaasut tassaapput kommunitut suleqatigiinnissamik isumaqatigiissutit inatsisitigut pisussaaffiusut malitseqartitsinissaasa ajornarnerulernissaat. Tassungalu ilaavoq katsorsaaniernit katsorsaanierniluni sunniutaasut qitiusumiit malitseqartinneqarnissaasa

amigaataalersussaenerat, tamannalu aqcutigalugu katsorsaanernut paasissutissat ajornerulerlutik. Ulorianaataasinnaasuni aamma pisariaqartitsiffiusuni allangortoqarnerani nukissat nooqqinnissaasa ajornarnerulernissaat, suliniutinullu immikkut nutaanik pisariaqartitsisoqalernerani sukkasuumik akuleruttarnissap ajornarnerulernissaa isiginiarneqassapput kiisalu tamakku sunniutaannut tunngatillugu neqeroorutit allangortinnissaannut periarfissat ajornerulissallutik.

Aamma suliassaqarfiit assigiinngitsut aqcutigalugit suleqatigiittoqarnissaanut periarfissat ajornerulissapput, assigiimmillu pinnittoqarnissaq qitiutinneqarunnaarnerussalluni. Tamanna aamma katsorsaasarnert pitsaassutsimikkut qularnaarnissaasa periarfissaarunnerannik kinguneqartussaassaaq.

Namminersortunngorsaaneermi aamma katsorsartinnerup kingorna ingerlatassat, kinguneratigullu imminut suliarinerit annikinnerusumik pingaartinneqarnissaat eqqarsaataasinnaavoq. Soorluttaarlu Majoriaq, meeqqat atuarfiat, suliffiit allallu suleqatigalugit tullertut pinaveersaartitsinissamut tunngatillugu sammisassat allanukartut qulakkeernissaat ajornarnerulersussaasoq.

Tamanna innuttaasunut sanngiinnerusunut katsorsaanernut suliniutinik eqaannerusunik pisariaqartitsisunut sunniuteqarsinnaassaaq. Inuit ataasiakkaat katsorsartinnissamik pisariaqartitsinerisa suliarinissaanut tunngatillugu eqaannginnerusumik sullissisoqarnissaa anguneqarsaassaaq, innuttaasunullu katsorsartinnissamik immikkut pisariaqartitsisunut tulluurtumik neqeroortoqarsinnaanera ajornarnerulissaaq, soorlu tarnikkut napparsimanermut innarluuteqarnermulluunniit tunngatillugu. Namminersortunngorsaaneq aamma innuttaasunut eqimattakkaarluni katsorsartinnernut peqataasinnaangitsunut neqerooruteqarsinnaanermut ajornarnerulersitsissaaq. Inunnut ataasiakkaanut imaassinnaavoq katsorsaasoqarsinnaajunnaassasoq.

Katsorsaanermi qanigisaasut attuumassutillit tamakkerlugit ilanngunneqarsinnaassanngillat, inuilli kisimik katsorsartittumik ilaqtallit ilanngunneqarsinnaassallutik.

Aappariinnut katsorsaaneerit imaluunniit ilaqtariinnut katsorsaaneerit neqeroorutaaneq ajorput, naak katsorsaariaatsit tamakku sunniuteqarnerpaajusaraluartut.

Taamaalisooqarnerani katsorsaaneermut kinaassusersiortumik qitiutitsisoqarsinnaanera, tullertullu katsorsaasaneermut qitiutitsinerup amigaataalernerani pilersinnaapput.

Aningaasaqarneq eqqarsaatigalugu namminersortunngorsaaneq najukkani katsorsaasarnert aamma Nuummiitsilluni katsorsaasarnert akisunerulernerannik kinguneqartussaassaaq, tassami Allorfiup katsorsaasarnert akikillisaaffigereersimmagat. Katsorsaasoqartarnera sullissisunit ikittuinnarnit imaassinnaavoq suliarineqartalersoq, soorlu tamanna siusinnerusukkat neqeroortarnerni takuneqarsinnaasimasooq.

5. Eqqartukkamut tunngasunik allanik soqutiginaatilinnik Naalakkersuisut paasissutissiinnaappat?

Akissut:

Allorfimmi katsorsaasarneq maanna Ilimmarfik aamma Syddansk Universitet suleqatigalugit PhD-mik ilinniarnertuunngorniartumit nalilersorneqarpoq.

Inussiarnersumik inuulluaqqusillunga
Med venlig hilsen

Kirsten L. Fencker